

СЛОВО ПРО ВЧИТЕЛЯ. ТАРАС РОМАНОВИЧ КИЯК: IN MEMORIAM

"Учитель торкається до вічності. Ніхто не може сказати, де закінчується його вплив" – ці слова відомого американського письменника та історика Генрі Адамса надзвичайно точно характеризують той слід, який залишив по собі в Україні, в науці та вищій школі професор Тарас Романович Кияк, Вчитель з великої літери на багато поколінь українських мовознавців, перекладачів та й загалом українців.

У березні 2019 р. йому виповнилося б 75 років. Та нам не судилося святкувати цей ювілей учителя. Тому хочеться поділитися спогадами про Тараса Романовича, адже такі постаті залишаються з нами навіть після того, як Господь забирає їх на небеса.

Усі, хто мав щастя навчатися у Т.Р. Кияка, працювати з ним або ж спілкуватися з професором на конференціях, круглих столах чи у дружньому колі, одразу ж виділяли його серед інших: сильна особистість, науковець із надзвичайно широкими енциклопедичними знаннями, мудрий і розважливий чоловік, політик-патріот і невтомний активіст, блискучий оратор, зразковий сім'янин, чудовий співак, душа компанії, цікавий співрозмовник і гуморист – це все про нього.

Ці риси, а також людяність, віра в Бога, у необхідність творити добро та служити Україні передалося Тарасові Романовичу від батьків: від родини українських патріотів, інтелігентів, найвищих моральних авторитетів для своїх дітей. Батько Тараса Кияка,

Кияк Роман-Андрій, був вчителем, і разом із тим – підпільно – священиком греко-католицької церкви на Львівщині, діячем українського визвольного руху. Хто ближче знає родину Кияків, переконаний, що цілеспрямованість, принциповість, вміння перемогти життєві труднощі, активна життєва позиція, а разом із тим безкорисливість та самовіддача заради спільного блага закладені у характері дітей батьками.

Тарас Кияк закінчив факультет романо-германської філології Чернівецького державного університету ім. Ю. Федьковича у 1965 р. за фахом "Німецька мова та література". Це був час, коли про контакти із закордоном навіть не мріялося, але в Чернівецькому університеті ще працювали кілька викладачів старої генерації, котрі несли дух німецькомовної Буковини епохи Австро-Угорської монархії. Завдяки їм та своїй наполегливості в навчанні, самодисципліні та щоденній праці, Т. Кияк блискуче оволодів німецькою мовою та поступово поринув у світ мовознавства, розбудовуючи наукові фундаменти для української термінологічної системи. У 1978 р. він захистив у Львівському університеті кандидатську дисертацію "Оцінка ступеня мотивації термінологічної лексики: на прикладі німецьких науково-технічних термінів", а у 1988 р. – докторську дисертацію "Вмотивованість лексичних одиниць: кількісні та якісні характеристики" у Московському інституті перекладачів. У той час Тарас Кияк доклав чимало зусиль для практичного впровадження результатів своїх досліджень у розвиток українського термінознавства. На базі кафедри іноземної філології Чернівецького державного університету, яку він очолював, створив наукову термінологічну школу, котра у перші роки незалежності України працювала над впорядкуванням українських терміносистем, користуючись розробленою професором Кияком методикою термінотворення на основі вмотивованості та внутрішньої форми. Таким чином, науковці та аспіранти школи працювали над нагальною потребою у відродженні української лексикографії, видавали словники, брали участь у симпозиумах та конференціях українських термінологів, засіданнях термінологічних комісій і створили ґрунт для успішного розвитку української термінології.

Окремо слід сказати про політичну та громадську діяльність Тараса Романовича. Вже у 80-их роках він був серед засновників однієї з перших громадсько-політичних організацій України – "Зеленого Руху Буковини". Поштовхом для створення Руху стала реакція чернівчан на невідому масову хворобу дітей, причини якої приховувалися владою. Разом із тим, Зелений Рух об'єднав тих, кому було не байдуже майбутнє своєї країни і хто хотів змін. Тобто, організація стала кузницею майбутніх політиків та громадських діячів.

Тарас Кияк був серед співзасновників обласної організації Народного Руху України, тривалий час очолював обласні організації Товариства української мови "Просвіта" та Демократичної партії України. По суті, саме завдяки таким особистостям розпочиналися процеси демократизації в Чернівецькій області, а сам професор Кияк користувався величезним авторитетом серед буковинців.

Один із моїх найяскравіших спогадів пов'язаний із 1989 р., коли у Чернівцях проводився перший фестиваль української пісні "Червона Рута", який став потужним свідченням пробудження свідомості українців. Власне, професор Кияк долучив нас, своїх студентів, до організації фестивалю, за що ми вдячні йому і сьогодні: це був могутній заряд енергії: чернівчани приходили на концерти із синьо-жовтими прапорами, співали на вулицях українських пісень, зі сцени вперше відкрито лунали слова волі та боротьби. Якщо на першому концерті за українську символіку міліція арештовувала, то в день останнього концерту центральною вулицею пройшла колона з українськими прапорами. За тиждень фестивалю місто почало дихати і думати по-іншому.

А тим часом у Німеччині в кінці 1989 р. набирали розмаху демонстрації за громадянські права. Проф. Кияк, перебуваючи на той час в університеті м. Ляйпціг, активно долучився спочатку до демонстрацій, а далі – і до руйнування Берлінського муру – як в прямому, так і в переносному сенсі слова. Дух наступних змін він привіз із собою до України.

Коли нарешті відкрилися кордони, Тарас Романович був серед тих, хто намагався налагодити міжнародні контакти між Украї-

ною та Австрією, Німеччиною, Румунією. Завдяки особистим контактам із європейськими вченими, політиками, урядовцями, він сприяв тому, що на стажування до Австрії та Німеччини поїхали перші українські викладачі, аспіранти, студенти. Особливо варто згадати багаторічні дружні стосунки із доктором Штільфрідом, керівником відділу культури Міністерства закордонних справ Австрії, у співпраці з яким у Чернівцях було створено Австрійську бібліотеку та започатковано цілу низку програм обміну.

Завдяки старанням проф. Кияка та його колег, а також контактам із науковцями університету м. Аугсбург (Німеччина) при Чернівецькому університеті було створено Центр Буковинознавства, котрий згуртував навколо себе науковців-ентузіастів та видав десятки книг про історію, культуру, літературу Буковини. Діяльність Центру зробила великий внесок у те, що іноземці й українці зацікавилися минулим і сьогоденням Чернівців, колишньої культурної метрополії, батьківщини таких відомих особистостей, як Пауль Целан, Ольга Кобилянська, Михайл Емінеску.

У 1994 р. професор Кияк був обраний народним депутатом України: чернівчани довірили йому право представляти свою долю у Верховній Раді. І він повністю віддався парламентській діяльності, брав активну участь у конституційному процесі, очолював міжпарламентську групу "Україна-Німеччина", подав десятки законодавчих пропозицій. Серед його найважливіших законопроектів – прийнята Верховною Радою 10-а стаття Конституції про державну мову. Для того, щоб переконати колег про необхідність саме такої законодавчої норми, Тарас Романович проаналізував 120 Конституцій різних держав. Окрім того, організував закордонні конференції на найвищому рівні, щоби познайомити світ із молодою державою Україна, а українських політиків – з європейським досвідом державотворення. Він намагався вирішувати і проблеми діаспори, міждержавних взаємин, інформаційної безпеки України та цілу низку питань свого виборчого округу. У роки свого депутатства жив у найпростіших побутових умовах, до нього міг зайти чи подзвонити кожен, хто потребував допомоги. І в усі подальші роки продовжував розпочаті справи державотворення. Працював на відповідальних посадах Ради

національної безпеки і оборони України, головним консультантом з питань національної безпеки Інституту стратегічних досліджень при Адміністрації Президента, був Членом Правління та Центрального проводу Української народної партії, Президії товариства "Україна-Світ".

На вершечку Говерли Т.Р. Кияк встановив разом зі своїм другом Осипом Барецьким, німецьким інженером українського походження, семиметрового сталевого хреста та спорудив стелу з капсулами, в які вкладено освячені землі з усіх областей України, а під Говерлою – дерев'яну гуцульську капличку. Відкрив на Буковині, Прикарпатті, Одещині та в Румунії 20 пам'ятників та погрудь видатним постатям України, в т. ч. перший в державі пам'ятник "Борцям за волю України в ХХ столітті" (2006 р.).

Із кінця 90-их років викладацьку діяльність професор Кияк продовжив у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, де працював на кафедрі теорії та практики перекладу германських мов. У 2003 р. очолив новостворену кафедру теорії та практики перекладу з німецької мови, на якій, окрім самого професора Кияка, працювало лише два доценти. За 10 років завідувач зумів створити потужний колектив науковців, серед яких вже було 2 професори та 14 кандидатів наук. На кафедрі почали працювати іноземні лектори з Німеччини та Австрії, видаватися німецькомовна студентська газета "DieBrücke", а сама кафедра стала однією з провідних кафедр з перекладознавства України. Т.Р. Кияк став ініціатором та очолив Українську Спілку германістів вищої школи України, працював керівником науково-методичної комісії Міністерства освіти і науки України з іноземної філології, був відповідальним редактором заснованого ним міжнародного журналу "Германістика в Україні", Головою Українського термінологічного товариства, членом Вченої ради КНУ ім. Шевченка та членом кількох спеціалізованих вчених рад. Визнанням його міжнародного авторитету в науковій діяльності служать ті факти, що професор Кияк був Головою Інституту Центральної Європи, почесним доктором Інституту придунайських країн і Центральної Європи (Австрія), надзвичайним професором Українського Вільного Університету (Німеччина), почесним професором Чернівецького національного університету. Професор

Кияк нагороджений орденом "За заслуги" III ступеня, мав звання "Відмінник народної освіти". У 2013 р. його обрали академіком Академії наук вищої школи України.

Що крилося за цими високими посадами? Багаторічна наполеглива праця, самовіддача, залізна дисципліна і вимогливість до самого себе, широчезна обізнаність і начитаність, здатність поставити і вирішити важливу проблему, вміння повести за собою інших.

Т.Р. Кияк – автор більше 225 опублікованих праць: монографій, словників, наукових статей. Його головні монографії присвячені термінології: "Мотивированность лексических единиц" (Львів, 1988), "Лингвистические аспекты терминоведения" (Київ, 1989), "Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти" (Київ, 2000), а підручники – перекладові: "Теорія і практика перекладу. Німецька мова" (Вінниця, 2006), "Перекладознавство (німецько-український напрям)" (Київ, 2010). До сімдесятиріччя професора вийшла друком книга "Ми не лукавили з тобою" (Чернівці, 2014) з основними науковими та публіцистичними статтями проф. Кияка. Під його керівництвом захищено понад 30 кандидатських дисертацій та три докторські.

Хочеться окреслити кілька штрихів із портрета, показових для роботи справжнього науковця, викладача, керівника.

Тарас Романович Кияк був нашим першим викладачем німецької мови та куратором першого курсу. Ми були настільки захоплені його німецькою, його хистом викладача,

що вважали себе щасливчиками, які опинилися під крилом харизматичної особистості. Особливо ж, коли куратор повів нас у Карпати. Виявилося, що йому знайома кожна стежина, він чудово

співає і грає на гітарі, знає безліч українських пісень, може годинами невтомно чимчикувати з важким рюкзаком, а потім легко, наче граючись, експромтом складати дотепні вірші про кожного з нас. Нас дивували його ерудованість, сила духу, почуття гумору. Такі походи не тільки згуртували наш перший курс, не тільки залишилися у пам'яті чудовою згадкою, але й підсвідомо спонукали нас у майбутньому наслідувати свого професора. Багато випускників нашого курсу працюють нині викладачами, дехто з нас також роками водив вже наших студентів у гори, ми також намагаємося усіма силами не лише вчити, але й кувати з наших студентів людей із активною життєвою позицією, патріотів, ерудованих і добросовісних науковців.

Тож він був і залишається нашим Вчителем. Пам'ять про нього живе в наших серцях.

Надійшла до редколегії 07.12.18